

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 100. An & quomodo præscriptio excuset à restitutione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

excomm., ita etiam cum suis debitoribus; & ideo etiam Cap. *Siverè*, ibid. permittitur ipsi absolvere contractus inchoatos. Quòd debitorem attinet, videtur esse certum eum non excusari, hinc *Less.* & *Lugo* meritò dicunt oppositum esse omnino improbabile, nam ita definitur Cap. *Siverè*, supra; & ratio est manifesta, quia debitor potest per excommunicationem cogi ad solvendum, ergo excommunicatio eum non liberat: ideoque etiam Cap. *Intelleximus*, De iudiciis, dicitur, quòd excommunicatus in iudicio conventus teneatur comparere per procuratorem, ergo saltem per talem etiam tenebitur debitis suis satisfacere.

467 Q. 99. *An mors creditoris excuset debitorem à restitutione.* R. Si hæredem habeat, non excusat, quia hic succedit in omnia jura: si autem hæredem non habeat nec disposuerit de debito, dandum est pauperibus vel loco pio, quia jus non amisit, & censetur velle, ut, sicuti optimè potest, ei profit. Quòd si antè mortuus, postea resurgeret, & necdum esset datum pauperibus, esset ei solvendum, quia retinuit jus: imò quamvis per ultimam voluntatem dedisset tibi aliquid, tenereris reposcanti restituere, quia subintelligebatur conditio, si moriar & maneam mortuus, *Steph. t. 4. d. 4. n. 4.* Nec obstat, quòd Religiosus vel maritus reviviscens non teneretur votis aut Matrimonio, quia hic non tradidit corpus, neque ille vovit, nisi usque ad mortem.

468 Q. 100. *An & quomodo præscriptio excuset à restitutione.* R. Præscriptio quandoque idem significat, quod exceptio in contrarium, seu exclusio actionis sibi intentatæ, uti videri potest apud

pud *Dicast.* de Just. l. 2. t. 1. d. 1. dub. 12., sed non quæritur de illa in isto sensu, verum de præscriptione, prout significat certum quendam modum acquirendi dominium, de qua dicemus sequentia, 1. Quid sit. 2. An pro foro conscientia valeat. 3. An per eam acquiratur plenum dominium. 4. Quas condiciones requirat: speciatim, 5. Qualem bonam fidem. 6. Qualem titulum. 7. Qualem materiam. 8. Qualem possessionem. 9. Qualem continuationem temporis in possessione. 10. Quandonam præscriptio dicatur currere, interrumpi, dormire. 11. Quibus detur restitutio in integrum contra præscriptionem: Atque ex illis sufficienter constabit, an & qualis præscriptio excuset à restitutione.

§. 1. Præscriptio est *acquisitio juris vel domini* 469
per possessionem bonâ fide cum titulo & tempore debito continuatam, ita quoad rem omnes: alio nomine dicitur usucapio; & quamvis Auctores apud *Haun.* t. 1. t. 5. à n. 155. per usucapionem aliquando intelligant acquisitionem rei mobilis vel rei corporalis, aut præcisè acquisitionem rei; è contrà per præscriptionem, acquisitionem rei immobilis, etiam incorporalis, aut etiam exceptionem legitimam fundatam in usucapione, uti habet *Mol.* t. 2. d. 60., tamen sæpe confunduntur.

§. 2. Per præscriptionem acquiritur etiam 470
 pro foro conscientia dominium. Est communis omnium ferè Jurisconsultorum, inquit *Dicast.* n. 167., & eam nunc tenent omnes Theologi teste *Haun.* n. 164., dicitque certam *Jus.* t. 4. d. 2. n. 274.; est autem contra varios apud *Mol.* d. 61., 1. contra *Rosel.* & *Hugonem*, qui dicunt tantum
 valere

valere pro foro externo, in quo priori domino negetur actio, eò quòd nemo debeat cum alterius jactura locupletari, uti habet Reg. 48. Juris in 6. 2. Contra alios, qui dicunt tum tantum valere pro foro conscientiae, si res fuerit possessa titulo oneroso, non autem si gratuito, quia gratia non videtur debere nocere domino. 3. Contra *Adrian. & Med.* quibus favet *Scot.* in 4. dist. 15. q. 2., qui dicunt tantum valere pro foro conscientiae, si dominus negligens fuerit in recuperanda re sua, quia si culpa nulla praecesserit, videtur injustè sequi poena privationis. Sed probatur universaliter, quia leges humanae potuerunt per dominium altum transferre jus unius in alterum accedente praescriptione, sic enim postulat bonum commune, partim ne dominia rerum sint incerta, L. 1. ff. *De usucap.*, partim ut vitentur innumeræ lites pro repetendis tuendisque dominiis, L. ult. ff. *Pro suo*; partim ut consulatur quietandis conscientiiis eorum, qui diu possedissent L. *Cum notissimi.* Cod. *De praescript.* 30 vel 40 ann., ne scilicet possessores propè immortali timore teneantur; partim ne homines in conservandis juribus suis negligentes fierent, L. *Ut perfectius.* Cod. *De annali except.* & Cap. *Vigilanti*, *De praescript.*, ergo cum leges velint per praescriptionem acquiri dominium, & sufficienter significant se illud transferre, dicendum est velle acquiri etiam pro foro conscientiae. Atque ex his facile respondetur ad fundamenta opposita: *Ad 1.* Praescribens locupletatur ex re aliena & cum jactura alterius per accidens, cum non intendit: favet autem lex justa, quæ dominium dedit. *Ad 2.* Quamvis titulus gratuitus praecesserit, tamen

men

men adhuc manent rationes justæ legis. *Ad 3.* Licet inadæquata causa ejusmodi legum fuerit punire negligentiam in tuendis suis juribus, tamen adæquata aut principalis causa non est, uti patet ex diætiis, unde ejusmodi leges non sunt simpliciter pœnales sed auctoritativæ & dispositivæ. Videri possunt plura apud *Lugo d. 7. f. 1.*

Objicitur adhuc, 1. *Novellâ 9.* dicitur, quod 471 præscriptio sit impium præsidium, ergo non valet pro foro conscientiæ. *R.* Multi apud *Hann. n. 166.* dicunt *Novellam* illam esse supposititiam, sed dato esse genuinam, dicendum est loqui de illis temporibus, quibus præscriptio currebat etiam cum mala fide, cum qua pro foro conscientiæ non acquiritur dominium, uti dicitur n. 480.

Inst. Absurdum est dicere cognitionem, quam cras habebō de eo, quod res sit aliena, non impedire me in conscientia, quominus rem illam retineam, & tamen me heri impedivisse, si hodie prius compleam tempus præscriptionis, ergo. *R.* *N. anteced.*, nam tempore præscriptionis completo in bona fide, putando rem esse meam, hoc ipso res per dispositionem legum facta est mea, ergo retinere possum; si autem heri cognovissem esse alienam, malâ fide perrexissem eam velle usque hodie habere tanquam meam, ergo non complevissem tempus præscriptionis cum bona fide, ergo leges, quæ bonam fidem supponunt per totum tempus, quo currit præscriptio, non transtulissent in me dominium.

Obj. 2. Si *Judex* tulerit sententiam materia- 472 liter injustam, is, in cujus favorem tulit, tenetur restituere, quando apprehendit fuisse injustam, ergo

ergo etiam is, qui præscripsit, cum deprehendet rem fuisse alienam. & N. conseq., Judex non confert jus, sed tantum declarat, quis videatur habere jus; leges præscriptionum conferunt jus.

Instab. Qui emit rem infra justum pretium, non tamen ultra dimidium, per leges est securus in foro externo, non tamen in conscientia, nec acquirit jus, sed tenetur restituere, ergo etiam, qui secundum leges præscripsit. & N. conseq., leges conferunt jus tali præscribenti, non autem tali ementi.

473 *Obj. 3. Trident. sess. 25. c. 19. De Regul. statuit, ut elapso quinquennio præscriptum sit contra Religiosum dicentem se professum esse propter vim vel metum aut cum defectu ætatis, neque tamen Religiosus tenetur in conscientia remanere, si certus sit se vi vel metu coactum, ergo similiter hic. & N. conf., disparitas est, quod lex humana possit transferre dominium ab uno in alterum, è contrà non potest facere aliquem de non Religioso Religiosum, cum ad hoc requiratur consensus proprius & liber Religiosi ipsius, quem Ecclesia supplere non potest: hinc*

474 *Inferes, Si rem legitime præscriptam restituerem alteri, è quod rescirem fuisse ipsius, ideoque putarem me debere restituere, hoc non obstante possem illam iterum repetere, quia fuit mea, neque volui abdicare à me, nisi quia putavi esse alienam, ergo cum aliena non esset, adeoque error dederit causam redditionis, re ipsa nolui abdicare à me dominium, ergo mansit mea, ita AA communiter cum *Dicast. à n. 2-3. contra Tholosanum.* Atque idem est, si solvissem aliquid putans me debere, cum tamen non deberem, uti rectè*

rectè *Haun.* n. 176. *Nec obstat*, quòd ignorantia juris non juvet, nam hoc verum est, quando agitur de acquirendo dominio, non autem quando de conservando, sic enim dicitur L. 7. ff. *De juris & facti ignor.*, *Juris ignorantia non prodest acquirere volentibus, suum verò petentibus non nocet.* Vide dicenda n. 484. Item *Gormaz* à n. 668.

§. 3. Per præscriptionem acquiritur plenum 475
rei præscriptæ dominium, ita cum communi *Covarr.* Reg. possess. p. 3. à n. 2. contra multos Juristas, qui dicunt saltem quoad res immobiles priùs præscribi dominium utile, quàm directum, ideoque initio non acquiri dominium plenum; sed oppositum probat *Lugo* n. 11. hoc argumento, quia tale dominium directum esset inutile: hanc rationem rejicit *Haun.* à n. 172. dicens posse in multis prodesse, v. g. ut si reliqua bona confiscarentur ob crimen, hæc res, in qua retinisset dominium directum, non caderet sub confiscationem; item ut prior dominus rem contra se præscriptam iterum præscriberet, bonâ fide possidendo ut suam vi domini directi &c. Itaque probatur aliter, 1. Quia leges absolutè dicunt per præscriptionem transferri dominium, ita ut præscribens acquirat plenissimam securitatem circa dominium, L. 4. Cod. *De præscript.* 30 vel 40 ann., atqui hoc non esset, si prior dominus retineret dominium directum, ergo. 2. Quia sic non obtineretur finis intentus à legibus, nam adhuc incerta manerent dominia directæ, nec vitarentur lites, nec quietæ redderentur conscientiæ.

Objici potest 1. quòd L. 13. ff. *De jurejurando* 476
dicatur, eum, qui juravit debere post præscriptionem, habere etiam utilem actionem. *§. Lex*

non

non favet adversariis, nam cum dicat non nudè utilem, sed, etiam utilem actionem, potius supponeret dominium directum jam antè esse acquisitum, quod tamen adversarii negant: itaque per actionem utilem intelligitur actio efficax, quæ rem efficaciter sibi vendicet, in quo sensu etiam sumitur Tò *utilis actio* L. 1. §. ult. ff. De aqua pluvia arcenda, & L. 10. ff. Si servitus vendicetur.

477 *Obji.* 2. Priori domino adhuc convenit exceptio, idest, exclusio actionis contra præscribentem, ergo retinet aliquod dominium. R. N. antec., nam si agat, semper succumbit, ergo ei non convenit vera actio sed tantum apprens.

478 §. 4. Ad præscribendum requiruntur hæc quatuor conditiones, 1. Bona fides. 2. Titulus. 3. Res apta præscribi. 4. Possessio continuata per tempus statutum, uti his verbis significatur; *Non usucapies, quatuor nisi talia subsint; æqua fides, justus titulus, res non vitiosa, tempore præscripto possessio continuetur.* Contendunt quidem aliqui Juristæ requiri etiam traditionem, sed contra est, quia hæc non requiritur ratione sui, sed quia sine illa non esset vel bona fides vel titulus vel possessio, uti rectè *Haun. n. 176.* Nunc quatuor illæ conditiones sunt ordine explicandæ.

479 §. 5. Circa bonam fidem notanda sunt sequentia, 1. Bona fides hîc, est conscientia bona vel iudicium practicum saltem probabile, quòd res, quam incipis possidere, sit tua, seu quòd hîc & nunc alteri non facis injuriam rem talem tenendo vel tale quid permittendo: hinc si res apud te fuisset deposita, & tu factus hæres deponentis, nescires esse tuam, quamvis longissimo tempore apud te esset, non præscriberes, quia non

non haberes veluti tuam ; ideóque etiam licet ignorantí possit acquiri possessio , tamen non ideo curreret præscriptio , quia ad hanc requiritur scientia & voluntas habendi rem tanquam suam seu habendi jus aliquod in ea , uti clarè innuitur L. 1. Cod. De acquir. possess. his verbis, *Per liberam personam ignorantí quoque acquiri possessionem, & postquam scientia intervenerit, usucapionis conditionem inchoari posse, tam ratione utilitatis quàm juris, prudentiá receptum est; atque ita etiam cum aliis docet Haun. t. 3. n. 238.*

2. Cum mala fide nunquam præscribitur, nequidem per tempus immemorabile, unde ut præscriptio incipiat currere, præire debet bona fides & continuari. *Nec obstat, quòd jus civile apud Haun. t. 5. n. 182. ad præscriptionem ordinarii temporis requirat bonam fidem tantùm ab initio, quamvis postea superveniat mala; ad præscriptionem autem longissimi temporis nequidem ab initio requirat bonam fidem, nam in hoc correctum est à jure Canonico, uti constat ex Conc. Lateran., cujus hæc verba referuntur Cap. fin. De præscript. Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica quàm civilis, cum generaliter sit omni constitutioni & consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conscientiam. Idem habetur in hac Reg. 2. Juris in 6., Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. Quæ omnia valent pro toto orbe & pro omni genere præscriptionum, uti pluribus ostendit Haun. à n. 188.*

3. Si ab initio dubites negativè, idest, non habens

Tom. III.

V

bens

bens rationem positivam saltem probabilem iudicandi, quòd res sit tua, non habebis bonam fidem pro inchoanda possessione, quia expones te periculo faciendi injuriam: poteris tamen velle possidere animo conditionato, si nempe non sit res aliena, nec ab alio possideatur, *Lugo n. 20.*; sed hæc possessio non sufficiet ad præscribendum, quia si res fuit aliena, noluiti possidere, ergo non possedisti; si autem fuit tua, non indigebas præscriptione, *Covar. Med. Molin. Less. Laym. Castrop. Lugo N. 22. flls. n. 297.*, possuntque videri dicenda n. 562.

482

4. Si bonâ fide incepisti possessionem, & superveniat dubium, an res sit tua, teneris inquirere; quòd si non comperias esse alienam, potes insistere possessioni, uti dicitur n. 563. ficque præscribes, *Molin. Less. Lugo N. 17. Dicast. N. 197. flls. N. 298.* contra *Adrian. & alios*: Ratio est, quia cum melior sit conditio possidentis, potes habere ut tuam: favetque huic sententiæ *Cap. Si Virgo, 34. q. 1. & Cap. fin. De præscript.* uti videri potest apud *flls. à n. 298.* Notat autem *Dicast. N. 195.* præsumi aliquem incepisse bonâ fide, quia delicta non præsumuntur: excipit tamen, nisi contra jus commune acquisiverit possessionem, vel possessionis suæ titulum non possit afferre alium, quàm longo tempore pacificè possedisse, pro quo remittit ad *Abb. in Cap. Si diligenti n. 15. De præscript.* Vide dicenda n. 567.

483

5. Si prior possessor, à quo rem accepisti per donationem, emptionem &c., bonâ fide possederit, tu autem ab initio dubites, an sit aliena, teneris inquirere; si post inquisitionem non possis deponere dubium, potes pergere possidere, quia
acqui-

acquisivisti jus, quod habuit prior possessor, sed hic suborto dubio potuisset pergere possidere, ergo & tu poteris, nam non incipis simpliciter possessionem, sed continuas bonâ fide inceptam; *Lugo n. 64.*

6. Si bona fides tua sit orta ex invincibili ignorantia facti vel juris non manifesti, sufficiet ad præscribendum; si sit ex ignorantia juris manifesti, communior sententia est cum *Molin. d. 64.* non sufficere, saltem in illis personis, in quibus non toleratur ignorantia juris manifesti (tolerari solet in milite & minorenni, quandoque etiam in muliere & rustico, *Dicast. n. 203. Haun. n. 197.*) Ratio est, quia leges, à quibus est tota vis acquirendi Dominium per præscriptionem, absolutè dicunt ignorantiam juris non juvare, uti constat ex *L. 4. 7. 8. & 9. ff. De juris & facti ignor. ac clarissimè L. 31. ff. De usucap. ubi sic dicitur, Nunquam in usucapionibus juris error possessoribus prodest: & hæc sententia est longè probabilior: oppositam tamen velut probabilem defendit *Lugo N. 33.*, ac probabilem esse fatentur *Less. Castrop. Haun. n. 195.*, nempe adhuc sufficere ad præscribendum pro foro interno quia talis procedit cum bona fide, cum non peccet; deinde quia ideo tantùm videntur leges dicere non præscribi cum ignorantia juris, quia præsumunt malam fidem, ergo si constet non adfuisse malam fidem, videtur præscribi posse, ita *Med. quod tanquam verum tenent Covar. Nav. Less. & Platel. n. 566.* saltem in præscriptione fructuum, nam in his videtur esse error facti potiùs quàm juris, error autem facti non impedit bonam fidem, uti habetur *l. 4. & 8. ff. De juris & facti ignor. Sed ad**

rationes illas facile responderetur, dicendo, quod præscriptionem requiri fidem non tantum theologicè sed etiam civiliter bonam, uti rectè *Dicaft.* n. 198., qualis non est, si fit contra leges manifestas, tum enim est civiliter mala, & hoc valet tam de fructibus quàm aliis rebus præscribendis, *Dicaft.* n. 205. Vide dicenda n. 498.

485 7. Si mala fides tua sit orta ex errore, v. g. quia putabas te furari, inchoando possessionem rei inventæ, quam tamen possessionem licitè poteris inchoare, non præscribes, uti habetur L. 32. §. 1. ff. *De usucap.* docentque *Less. Castrop. Lugo* n. 23. *Ills.* n. 31., & ratio est, quia leges absolute requirunt bonam fidem: similiter si putasti rem esse Titii, cum tamen esset Caji, sic possidendo non præscribes contra Cajum, quia licet Caji non facias formalem injuriam, tamen simpliciter es malæ fidei possessor, *Haun.* n. 180. contra *Felin.* & alios. E contra tamen si una eademque res tua, sit ob diversos titulos obligata Titio & Cajo, quamvis malâ fide intendas elidere jus Titii, si bonâ fide procedas circa Cajum, præscribes contra Cajum, quia sunt duæ diversæ actiones, & circa illam, quæ spectat Cajum, es simpliciter bonæ fidei possessor, *Haun.* n. 181.

486 8. Si possessio tua sit mala, non ratione injuritiæ, sed aliunde, v. g. quia est graviter contra charitatem vel votum, non impediet præscriptionem, quia leges per possessionem malæ fidei intelligunt detentionem rei contra justitiam, *Lugo* n. 26.

487 9. Si habeas malam fidem, v. g. respectu proprietatis fundi, sed bonam respectu ususfructus, poteris præscribere usumfructum, quia sufficit bona

bona fides respectu illius juris, quod præscribis, ita cum communi *Molin. Lugo n. 28. Haun. n. 181. Ills. n. 32.*

10. Si agnoveris rem esse alienam, & inculpabiliter omittas restituere, v. g. nihil ulterius cogitans, sed relinquens in cista tua & pergens tenere ut tuam, *Lugo n. 43.* putat præscriptionem currere, quia pergis possidere sine peccato, ergo bonâ fide: sed vix fiet, quin habeas animum, vel restituendi, & tum desines possidere, vel non restituendi, & tum incipies possidere malâ fide, unde sententia *Lugonis* vix habebit locum in praxi.

11. Si fides tua ob inadvertentiam non fit nisi venialiter mala, *Lugo à n. 37.* dicit sufficere ad præscribendum, quia qui non peccat mortaliter, simpliciter dicitur adhuc habere bonam fidem, & *Conc. Latera.* supra loquitur de solo peccato mortali, quando agit de mala fide; si autem sit ab initio graviter mala, & postea bona fides superveniat per oblivionem vel alium titulum, cujus causa sit illa prior possessio malæ fidei, non præscribes, vel saltem manebis obligatus ad compensanda omnia damna inde secuta, quia cum prior illa possessio fuerit injuria, induxit obligationem reparandi omnia damna ex illa consecuta, inter quæ esset amissio rei, quâ privaretur dominus per tuam præscriptionem: si autem aliunde superveniret bona fides, valeret præscriptio, tum enim damnum non causabitur à mala fide, quam bona fides superveniens purgasset; & satis colligitur ex hac 36. Reg. juris in 6. *Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere.*

490 12. Hæres immediatè succedens possessori malæ fidei, siue sit persona singularis, siue communitas integra, non præscribit, quantumcumque diu cum bona fide rem illam possideat, uti cum probabiliore docent *Mol. d. 65. Dicast. à n. 212. Haun. n. 208. & 219.*, videturque ita statui §. Diutina Inst. De usucap. L. 3. Cod. Communia de usucap. L. 11. Cod. De acquir. possess. L. 11 ff. De diversis temporal. præscript. Ratio est, quia hæres per fictionem juris est una persona cum defuncto, succeditque, uti in omnia jura, ita etiam in omnes ejus obligationes, inter quas est obligatio compensandi damnum ex mala fide secutum, quod damnum afferret illa præscriptio: si tamen rem à defuncto malâ fide possessam incipiat alio titulo bonâ fide possidere, v. g. per emptionem, tenent omnes cum *Haun. n. 213.* præscribere posse, quia mala fides defuncti habet se per se accidens. Similiter mala fides Prælati non impedit præscriptionē Ecclesiæ postea possidentis, uti nec mala fides Tutoris impedit postea præscriptionem pupilli secundum dicta n. 238., quia Prælati & Tutor sunt tantum administratores, *Haun. n. 220.* Quod si hæres sit mediatas tantum, siue hæres hæredis, & hic uterque hæres possederit bonâ fide, *Accurs. Crotius, Covarr. Mol. Less. Castrop. Haun. n. 209. Platel. n. 567. Hls. n. 307.* dicunt præscribere, quia hic secundus hæres non repræsentat primum possessorem malæ fidei, sed tantum immediatam personam, cujus est hæres, à cujus tamen obligatione, quam ei reliquerat primus possessor, videtur eximi per præscriptionem bonæ fidei: quidquid sit de præscriptione, *Fachin. alii que*
cum

cum *Lugo* n. 61. probabilius dicunt saltem manere obligatum, quia secundus hæres tenetur ad omnes obligationes primi hæredis, cujus personam repræsentat, ergo etiam ad hanc obligationem, quæ erat compensare damna per malam fidem defuncti causata, neque ibi est fictio fictionis, sed duplex fictio, quarum una sequitur alteram secundum dispositionem legum.

13. Qui possessori malæ fidei succedit, non 491
tanquam hæres, sed velut legatarius, donatarius, emptor &c., potest cum bona fide præscribere, quia non facit unam cum illo personam, & censetur succedere tantum in juribus realibus, non autem in vitiis personalibus: si tamen esset res immobilis, quæ alioqui ad præscribendum requireret 10. vel 20. annos, & dominus nesciat rem illam ab altero possideri, ad præscribendum requirentur 30. anni, uti habetur *Authent. Malæ fidei*, *Cod. De longi temporis præscriptione*.

14. Ad præscribendam libertatem à servitute 492
rustica non requiritur ignorantia juris alieni, hinc si sciam me teneri ad permittendam Titio viam per meum pratum, & Titius hoc ignorans non utatur illo jure suo, tacere possum & suo tempore præscribere, L. 10. & 13. *Cod. De servit. & aqua*: ac pluribus explicat *Lugo* à n. 51., cum enim non utatur illo jure suo, censetur habere pro derelicto. E contra, ut præscribam libertatem à servitute urbana, debet intervenire actus, quo agam contra jus alterius, L. 6. ff. *De servit. prædior. urban.*, ideoque requiritur invincibilis ignorantia juris alieni, nam si sciens agerem contra jus ipsius, facerem injuriam &

procederem malâ fide , ergo præscribere non possem.

493 15. Ad præscribendam libertatem à solvendo debito, requiritur bona fides, quâ credas te nihil debere, vel quâ invincibiliter ignores debitum, uti rectè *Lugo* n. 49., nam si scias debitum, quamvis inculpabiliter differas solutionem, non præscribes libertatem à debito, cum habeas animum solvendi, & tempus ex contractu vel consuetudine constitutum sufficienter interpellet, tu autem præterea teneris sponte tuâ solvere. Videri potest *Haun.* n. 193.

494 16. Præscribi potest libertas à pœna vel multa solvenda, si intra certum tempus non exigatur, quamvis scias te debere, quia non teneris tuâ sponte solvere, si non exigatur, uti habet præxis, ergo poteris habere animum retinendi, ut rem tuam, quamdiu non petitur, *Covar. Mol. Haun.* n. 183. *¶ Ills.* n. 296. Excipitur pœna privationis bonorum ob hæresin, contra quam non præscribitur, uti ex Jure refert *Lugo* n. 50.

495 §. 6. Circa titulum, notanda sunt sequentia:
1. Per titulum intelligitur causa ex se habilis ad transferendum dominium, uti est solutio, emptio, donatio, permutatio, hæreditas, legatum, fideicommissum, prima occupatio, adjudicatio per sententiam &c., & in jure vocantur pro soluto, pro emptore, pro donato, pro hærede, pro legato &c. Similes tituli sunt, pro derelicto, pro dote, pro suo &c. de quibus plura habent *Haunold.* à N. 233. & *¶ Ills.* N. 283. Ad præscriptionem autem requiri titulum, patet ex cap. *Si diligenti*, De præscript. & ex L. 38. ff. De usucap. ratio autem est, quia alioqui non adesset bona fides.

2. Ti-

2. Titulus est vel verus vel coloratus vel ap- 496
 parens vel præsumptus: *Verus*, tum est, si re ipsa
 existat, uti si res sit re ipsa empta; Tum est *colo-*
ratus, quando intervenit talis titulus, sed ob
 ignoratam causam fuit invalidus, uti si res sit
 empta; sed quia empta est infra dimidium justii
 pretii, emptio fuit invalida; Tum est *apparens*
 seu existimatus, si re ipsa non existit, attamen bo-
 nâ fide putatur existere, uti si quis prudenter ju-
 dicet rem à patre suo esse emptam, quæ tamen
 ab eo empta non est, nequidem per invalidam
 emptionem; Tum est *præsumptus*, quando non
 scitur de ullo certo titulo, quo res incepta sit
 possideri, nihilominus prudenter præsumitur
 aliquis adfuisse.

3. Ad præscribendum non requiritur verus 497
 titulus, si enim hic adsit, jam antecederet ad
 præscriptionem habetur dominium, neque ali-
 quis potest suam rem præscribere.

4. Ad præscribendum sufficit titulus colora- 498
 tus, uti cum communi docent & ex legibus pro-
 bant *Haun.* à N. 224. & *Jlls.* N. 287. Excipe,
 nisi fundetur in ignorantia juris manifesti, quæ
 in tali persona à jure non toleretur, secundum
 dicta n. 484., & pluribus exponit *Less.* L. 2. C.
 6. à n. 14. *Haun.* à n. 206. *Jlls.* à n. 288., qui n.
 291. tenet cum aliis titulum ex tali ignorantia
 probabiliter sufficere ad præscriptionem extra-
 ordinariam, v. g. longissimi temporis, quia non
 impedit bonam fidem; sed de hoc dictum est cit.
 n. 484.

5. Etiam sufficit titulus existimatus, dum- 499
 modo non sit titulus pro emptore, *Haun.* suprâ.
Jlls. n. 293. & habetur L. 48. ff. *De usucap.*; Si

existimaris debere tibi, tradam, ita demum usucapio sequitur, si & tu putes debitum esse: aliud, si purem me ex causa venditi teneri & ideo tradam, hic enim, nisi actio præcedat pro emptore, usucapio locum non habet. Aliæ leges, quæ ad præscribendum videntur requirere existentiam tituli, explicandæ sunt de existentia intentionali sive bonâ fide existimata.

500 §. 6. Quando est possessio longissimi temporis, communiter præsumitur adfuisse titulus, sufficitque ad præscriptionem, uti habetur L. 4. Cod. De præscript. 30. vel 40. annor. & Cap. Ad aures, De præscript. Quod si res præscribenda esset servitus realis & continua, uti est v. g. aquæductus, sufficit tempus ordinarium cum titulo præsumpto, ubi enim adest scientia & patientia domini, præsumitur consensus, L. 10. ff. Si servitus vendicetur: In certis tamen casibus Jus non vult hoc præsumi, nisi absit præsumptio malæ fidei, uti notat Haun. à n. 230., & accedat possessio immemorialis, uti habetur cap. 1. De præscript. in 6. Attamen ex possessione longissimi temporis præsumuntur omnia solenniter intervenisse, nisi requisita esset scriptura, Barb. in collect. ad 3. decret. tit. 17. Cap. Pervenit 4. n. 3. & 4. Pirh. l. 3. t. 13. n. 34.

501 §. 7. Circa res vitiosas seu non aptas præscribi, notanda sunt sequentia: 1. Res aliquæ sunt non aptæ præscribi, vel ex natura sua, vel tantum ex dispositione Juris: sic ex natura sua præscribi non possunt res ad cultum Dei consecratæ, uti calices, templa, Monasteria, cum sint Dei, qui censetur semper possidere per suos ministros, §. 1. Inst. De usucap. & L. 9. ff. eodem tit. Item res publicæ, quales sunt viæ, plateæ, fora,

fora, pontes; & generatim, quæ debent esse communia L. 9. ff. supra; L. *Præscriptio*, Cod. De *operibus publicis*. Ratio autem est, quia nemo seorsim potest eorum esse dominus, imò nec seorsim possidere, quia sunt omnium. Ob eandem rationem non potest res indivisa, communis pluribus, ab uno eorum præscribi, quia semper possidetur nomine communi omnium.

2. Ad res ex natura sua non aptas præscribi 502
reducunt *Haun.* n. 355. & *Jlls.* n. 276. servitutum hominis liberi, ex L. 9. ff. De *usucap.* & Inst. §. 1. tit. eodem: Ratio est, quia ad illam non videtur Reip. competere dominium altum: eò etiam reducitur jus primigenium seu fundamentale ad Decimas, quod, utpote spirituale, à laico præscribi non potest, uti habetur Cap. *Causam.* 7. De *præscript.* & Cap. 15, De *Decimis*: Imò post decretum *Conc. Lateran.* neque à laico contra Ecclesiam præscribi potest jus quasi feudale Decimarum dependens à primigenio, possunt tamen laici præscribere immunitatem à solvendis Decimis, cum titulo tempore 40. annorum, sine titulo autem immemoriali tempore, uti ex Cap. 4. De *præscript.* colligit *Jlls.* n. 276., potestque de his etiam videri *Delbene* de *Immun. Eccles.* c. 8. d. 29. sect. 2. & seqq., item *Engel* in *Manuali paroch.* p. 3. C. 1. §. 2., ubi à n. 16. docet posse jus utile decimandi etiam nunc post *Conc. Lateran.* præscribi à laico contra alium laicum, qui illud ante Concilium obtinuerat.

3. Etiam ex natura rei præscribi non potest, 503
v. g. à simplici Sacerdote potestas delegata conferendi Ordines, tum enim per præscriptionem fieret propria, cum è contra semper exigat respectu illius esse delegata.

4. Ex

504 4. Ex dispositione juris nunquam præscribi possunt res pupillorum, L. 3. Cod. De præscript. 30. vel 40. annorum: item limites provinciarum, Episcopatum, parochiarum, si constet aliquando fuisse alios, Cap. Inter memoratos, 16. q. 4. Cap. Super eo, De parochiis: aliud est, si id non constet; specialiter tamen permittitur Cap. 1. De præscript., ut Episcopus post triennium partem alienæ diœcesis, cujus incolas à proprio Episcopo neglectos ad fidem converterit, in præmium suæ diligentia & in pœnam incuria alterius Episcopi, suæ diœcesi adjungat, & sic censeatur quasi præscripsisse. Videri potest Barb. de Jure Eccles. l. 1. c. 20. à n. 28., ubi rectè notat, quamvis fines Episcopatus aut parochiæ nunquam præscribantur, tamen posse acquiri jurisdictionem spirituales in subditos, juxta Cap. Ad aures, De præscript.

505 5. Etiam ex dispositione juris, aut potius natura rei, præscribi non potest immunitas ab iis, quæ quis ut subditus debet Principi in recognitionem potestatis ipsius & suæ subjectionis, uti sunt tributa, correctio, appellatio ad ipsum; potest tamen subditus præscribere libertatem à gabellis, vectigalibus, contributionibus, quæ pro alia necessitate solvuntur; item à potestate temporali Principis, ut nempe desinat esse ejus subditus; & hæc quidem, cum titulo, spatio 50. annorum; sine titulo, tempore immemoriali: à Papæ tamen potestate spirituali, quæ est juris divini, nemo potest unquam præscribere exemptionem. Videri potest Dicast. à n. 175. & 209. qui à n. 49. examinat, an ab aliquo præscribi possit potestas imponendi tributa.

6. Alia

6. Alia etiam sunt, quæ ex dispositione Juris 506
dicuntur non apta præscribi, quia tempore or-
dinario non præscribuntur, sed tantum extra-
ordinario, uti cum aliis notat *7lls. n. 277.*; talia
sunt fundus dotalis, res immobiles minorenni-
um, res furtivæ &c., de quibus paulò post dice-
tur. Et ad res nonnisi tempore immemoriali
aptas præscribi reducit *Castrop. Maioratus*, feuda
& fideicommissa, saltem in Hispania, sed proba-
biliter contradicunt *Less. Haun.* aliique cum *7lls.*
à n. 278.

§. 8. Circa possessionem debito tempore 507
continuandam, notanda sunt sequentia: 1. Pos-
sessio dicitur à *pedum positione* in aliqua re, vel à
positione sedis in re, vel à *pos*, potens, & *sessio*,
quasi cum potestate sessio, *Lugo d. 2. f. 4.* Sumi-
tur quandoque objectivè pro re possessa, & ita
dicimus divitem habere multas possessiones;
quandoque formaliter pro hoc, à quo veluti
forma aliquis denominatur possidens & res de-
nominatur possessa, & eo modo hìc sumitur:
neque verò per possessionem intelligi debet sola
detentio rei, uti baculus tenet rem, quam portat,
hæc enim à Juristis vocatur *asinina possessio*, sed
detentio habens speciales effectus in jure, de qui-
bus dicitur à n. 909. soletque ejusmodi possessio
in genere duplex distingui, nempe facti & juris;
possessio facti est actus possidendi, abstrahendo
an justè an injustè, secundùm L. 3. §. 5. ff. *De ac-
quir. possess.* Juris, est jus possidendi; sic enim
communiùs sumitur, quamvis aliqui dicant pos-
sessionem facti esse possessionem sine jure possi-
dendi, è contra possessionem juris esse posses-
sionem cum jure possidendi.

2. Pos-

508 2. Possessio facti est apprehensio rei corporalis, corporis, animi & juris adminiculo, uti habet communis cum *Mol. t. 1. tr. 2. d. 12.* Per apprehensionem, intellige veram vel fictam; vera est, si apprehendam pede vel manu; ficta, quæ ex juris dispositione vel consuetudine sufficit, ut quis dicatur apprehendisse. Dicitur autem rei corporalis, quia rerum incorporearum, v. g. beneficii, non dicitur propriè sed quasi possessio, eò quòd non per se, sed per aliquid aliud corporeum apprehendantur: fieri autem debet corporis adminiculo, quia non sufficit animus habendi, alioquin venans feram, jam possideret; accedere tamen debet etiam animus habendi ut suam, alioquin esset nuda detentio, per hoc autem vult ut suam, quòd velit haberi pro domino & de re disponere, ac si esset dominus, quamvis fortè non sit: assistere debet etiam jus, non quòd apprehensio illa debeat semper esse justa, sed quòd jus non debeat impedire, ne tali apprehensione corporis & animi habeatur possessio, uti impedit, si laicus velit rem sacram possidere; ideo autem favet etiam injustæ apprehensioni, quia sæpe nescitur, an non sit justa.

509 3. Ad veram possessionem totius, satis est apprehendi partem, *L. 3. §. 1. ff. De acq. possess.*; imò in quibusdam acquiritur possessio, apprehendendo, non partem rei, sed aliquid aliud, sic enim possides equum apprehendendo frænum; bona mobilia defuncti apprehensâ parte domus in qua sunt, cum animo apprehendendi etiam contenta: si tamen plura non faciant unum, ut si sint plura prædia vicina, requiretur in singulis apprehensio; item requiretur apprehensio per
totum

totum, quando capitur possessio in aliqua tantum ejus parte, uti si velis possidere servitutem viæ per fundum alienum, debes actum exercere per totam illam partem, in qua erit via, *Mol. d. 13. adducens Jura & AA.*

4. Apprehensio vera requiritur, ut acquiratur possessio rerum, quæ antea nullius erant, uti ferarum, thesaurorum, §. 13. *Instit. De rerum divis.* Item rerum vi aut clam possidendarum, v. g. rei depositæ, L. 3. ff. 18. ff. *De acq. possess.* Item rerum ab aliis possessarum, si horum consensus desit, etiam si fiat auctoritate Judicis. Excipe, nisi vi impedireris ab altero, vel ob justum impedimentum non posses verè apprehendere, tum enim sufficeret apprehendere visu, aut si non posses visu, saltem verbo, *Gom. & alii cum Mol. supra: & similem casum ex Jure Canonico affert Haun. n. 220.*

5. Apprehensiones fictæ, per quas prior possessor tradere potest possessionem, sunt, imprimis visu, uti si ex turre etiam distante ostendam arcem, volens alterum ita in possessionem ejus immittere: deinde traditione scripturæ, quam prior possessor habuit, ex qua constet de titulo & jure: præterea traditione clavium in præsentia horrei vel alterius rei, in qua res aliæ continentur: Item si prior possessor per quemcumque contractum transtulerit dominium in alterum, reservando sibi usumfructum aut constituendo se conductorem in ea, sive res præsens sit sive absens: Item, si rem meam apud te existentem in te transferam per quemcumque contractum, neque sit alius, qui civiliter eam possideat: Item, si ille, ad quem res per quem-

cum-

cumque contractum translata est, apposuerit custodiam apud illam: Item, si ille, qui rem acquirit, eam cum consensu prioris possessoris agnet, seu ei certam notam imprimat: Item, possessor in publico instrumento dicat se possidere nomine alterius, qui hoc ratum habeat: tum enim possessio dicitur tradi per clausulam *Constituti*, hoc est, per clausulam, quâ constituitur se possessorem nomine alterius: Denique per solam dispositionem legis, quæ erit loco apprehensionis; & hæc possessio à Juristis vocatur *vilissima*.

- 512 6. Possessio servitutum, si adsit verus titulus v. g. emptionis, acquiritur per usum, quo quis putat se uti iure suo, accedente scientiâ & patientiâ ejus, ad quem spectat eam servitutem dare vel impedire; item per solam immisionem in fundum, in quo est servitus, factam à domino, cum animo tradendi possessionem, nisi alius esset possessor fundi, tum enim accedere debet etiam hujus scientia & patientia. Quod si alius, quàm legitimus dominus, possideat fundum, tunc ad acquirendam possessionem servitutis vel juris alterius incorporalis in eo satis est uti ejus servitutis vel iuris cum ea persuasione, quâ utens utatur iure suo, accedente simul scientiâ & patientiâ possessoris. Item satis est immissio in fundum per possessorem facta animo concedendi possessionem, licet in neutro casu adsit scientia aut patientia veri domini. Similiter si quis cum scientia & patientia illius, ad quem spectat possessionem dare vel impedire, utatur iure aliquo, v. g. eligendi aut præsentandi, comparat ejus possessionem, quamvis careat titulo, dummodo

modo faciat credens se uti iure suo: in hoc autem & superioribus casibus non debet ex circumstantiis innotescere, quòd hoc permittatur fieri pro tunc ex gratia, sed debet videri fieri ex jure, *Dicast.* l. 2. t. 1. d. 1. à n. 291. Ut autem hoc innotescat, quandoque sufficiet unus actus, quandoque plures requirentur, quòd arbitrio prudentis Judicis est relinquendum, sic enim ut acquiratur possessio juris ad eligendum Episcopum, satis erit Titium Capitularem semel esse admissum, è contrà ut acquiratur possessio servitutis ad habendam viam per pratum, non sufficiet semel, nec iterum permisisse transitum, sed longè plures actus requirentur, v. g. ut per annum saltem 30. vicibus transierit: In dubio autem, an talis actio sit facta ex iure an ex gratuita permissione, putant *Faber & Dicast.* n. 292. censeri debere factam ex iure. Denique certum est apud omnes, quòd usus immemorialis faciat certam iuris possessionem, uti n. 543. dicitur. Haectenus allata deducit fuse *Mol.* d. 14. adductis legibus & AA.

7. Possessio facti, ex parte modi possidendi, alia est iusta, alia iniusta, uti antè dictum est; iniusta, alia est bonæ fidei, si possidens putet se habere ius & tamen non habeat; alia malæ fidei, si sciat se non habere ius: deinde ex parte tituli alia dicitur colorata, pro qua est titulus aliquis saltem verisimilis & non apertè nullus; alia non colorata, cujus titulus est apertè nullus. Colorata, pro varietate titulorum subdividitur in varias species, v. g. in possessionem pro empto, pro hærede &c., si nempe acquisita sit titulo emptio-
nis vel hæreditatis: potestque eadem res pluri-

bus titulis possideri, uti si possideas ut hæres il-
lius, qui emerat, L. 3. §. 4. ff. *De acquir. possess.*

514 8. *Possessio facti alia est naturalis, alia civilis;*
naturalis est, quâ quis corpore & animo inssistit
rei, sive justè sive iniustè; civilis, quâ quis posses-
sionem naturalem adeptus, quamvis actu non
corpore, tamen animo, saltem habitualiter in-
ssistit rei, L. 6. ff. *De acquir. possess.*, v. g. Titius
possidebat domum, sed relinquens vacuam abiit
Romam animo revertendi in illam; interim Cai-
us ingreditur in eam animo habendi ut suam,
hic Caius acquirit possessionem naturalem,
quam Titius amisit, licet retinuerit civilem,
quousque revertens non admittatur iterum ad
possessionem naturalem, vel suspicans se non
admittendum desinat velle iterum occupare, &
tum Caius incipiet possidere etiam civiliter. Sola
autem civilis possessio dicitur simpliciter posses-
sio, unde intermedio tempore solus Titius erat
simpliciter possessor, Caius tantum cum addito,
naturalis: potest tamen aliquis per se civiliter
possidere aliquid, per alium naturaliter, uti do-
minus per se civiliter possidet prædium, per vil-
licum naturaliter, & tum etiam dicitur perfectè
possessor; perfectissimè autem, si ipsemet & civil-
liter & naturaliter possideat, nimirum cum ad-
miniculo animi & iuris etiam actu corporeo de-
tinendo rem velut suam. Ex his patet idem posse
possideri ab uno naturaliter ab altero civiliter,
L. 3. ff. *Uti possidetis*, probatque pluribus, *Haun.* à
n. 213. *Nec obstat*, quòd L. 3. §. 5. *De acquir. poss.*
dicatur plures non posse possidere idem in soli-
dum, nam lex illa tantum loquitur de posses-
sione eiusdem generis, & re ipsa tantum negat
apud

apud duos posse esse in solidum possessionem naturalem.

9. Possessio iuris in communiore acceptione 515 sumpta, est ius insistendi rei tanquam suæ, non prohibita possideri, *Bartol.* aliique communiter. Dicitur *jus*, per quod differt à mera possessione facti, quæ abstrahit, an fiat cum, an sine iure. *Insistendi rei*, id est, tenendi rem & utendi remediis iuris contra volentem impedire. *Rei tanquam suæ*, id est, nomine proprio, ita ut tenere possit & velit tanquam ad se pertinentem. *Non prohibita possideri*, id est, quam nulla lex prohibeat teneri & defendi tanquam suam; quod additur claritatis causâ, nam hoc sufficienter includebatur in *Tò jus*, cum non sit jus ad aliquid lege prohibitum. *Dixi*, in communiore acceptione sumpta, nam si sumatur pro ipsa possessione, quæ postea jure habetur, eò quod præcesserit possessio facti, rectè ex *Mol. d. 17. definiunt eam Dicast. n. 62. & Maurus de Just. q. 172. insistentia actualis aut quasi habitualis in re aliqua, proveniens ex apprehensione corporis, animi & juris adminiculo*; unde possessio facti rectè dicitur casualis, è contrà possessio iuris est veluti formalis, quia apprehensio rei causat jus ei insistendi, & est via, quâ venit ad justam possessionem, ideoque etiam qui ita apprehendit rem, dicitur capere possessionem, & postea, si adsit bona fides, resultat ius illam retinendi, si autem absit bona fides, non est propriè jus, sed tantùm quædam potestas detinendi, non positivè firmata, sed tantùm non irritata per leges, estque tantùm quædam possessio habitualis facti, *Palav. de Just. n. 114.* Quòd si quis per possessionem iuris intelligeret

possessionem per leges non irritatam, abstrahendo an sit iusta an iniusta, posset definire, quod sit potestas insistendi rei tanquam sue vi interdictorum possessoriorum, de quibus dicitur n. 711. Advertit tamen *Platel.* n. 533. possessionem de se injustam, v. g. quam habet fur respectu rei furtivæ, dici posse ius insistendi, non contra dominum sed alios, contra quos ius habet eam tenendi, ne si hi alii rem destruant, ipse patiatur damnum valoris. Porrò hæc possessio iuris per hoc distinguitur à dominio, quòd dominium sit potestas absolutè disponendi de re, possessio autem iuris tantùm dicat potestatem tenendi rem & se tuendi contra volentes invadere.

516 10. Quivis ratione utens potest acquirere possessionem per seipsum vel per alium, quamvis de hoc non sciat, L. 3. §. 12. L. 4. L. 9. ff. & L. 1. Cod. De acq. possess. Ratione non utens etiam potest per alium nomine ipsius agentem, *Haun.* n. 234. Quòd si ille alius non possit sibi sed alteri tantùm acquirere, uti servus tantùm potest domino, quamvis vellet, non acquireret sibi sed domino, L. 15. ff. ibid.; Posset tamen, si ita vellet, acquirere alicui tertio, L. 1. §. 19. ibid. Qui autem potest sibi, ut acquirat alteri, debet hoc velle, ibid. §. 20., sed ut quis, qui non potest sibi, acquirat alteri possessionem, debet hæc esse iusta, *Instit.*, Per quas personas, L. 24. ff. De acq. possess. De emolumentis possessionis, vide *Haun.* n. 201.

517 11. Possessio amittitur solo animo non possidendi; si tamen possidens esset pupillus vel furiosus, requireretur consensus tutoris aut curatoris: quòd si quis ideo possessionem dimittat, ut
alius

alius habeat, si hic non acquirat, prior retinet, quia inerat conditio, si alter acquirat, L. 34. ff. supra: debet autem animus externè manifestari, nam licèt L. 3. & L. 17. ibidem dicatur possessionem solo animo amitti, intelligitur, manifestato, uti rectè Suar. Lugo d. 23. n. 59. Dicast. l. 2. t. 4. n. 72.; hinc L. 8. ibidem dicitur, *Quemadmodum nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest, ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum est*; Ratio est, quia cùm consistat in facto seu intentione externa, debet externè supervenire aliquid, ratione cujus dicatur non amplius tenere. Deinde si res immobilis absente priorè possessore ab alio fuerit naturaliter possessa, & prior iterum volens ingredi possessionem repellatur aut urgere desinat, hic amittit possessionem: item si res immobilis à mari vel flumine ad longum tempus occupetur, illius possessio amittitur: item si res mobilis ab alio apprehendatur, v. g. à fure, animo possidendi, licèt dominus ignoret, amittit possessionem; si tamen quis rem apud se depositam sic furetur, qui deposuit, priùs non amittit possessionem, quàm depositarius eam loco moveat, animo sibi usurpandi: quòd si res mobilis perdat, licèt à nemine sit occupata, perditur ejus possessio, excepto servo, cujus possessio civilis non amittitur, quamvis auferat, donec ab alio occupetur vel diu se gerat pro libero, nisi esset captivitate servus: si tamen res alia mobilis adhuc re ipsa sit in nostra custodia, sed non occurrat, quia indiget diligentiori inquisitione, v. g. est in quodam angulo domus, ita ut non statim videatur, retinetur possessio. Præterea possessio animalium, v. g. bovis, amittitur

titur, quando custodiam nostram evaserunt, & diligenter perquisita non reperiuntur, etiam si nemo occupaverit: similiter possessio piscium, avium & ferarum, quæ à nobis captæ sunt & fuerunt possessæ, amittitur, quando manus & custodiam nostram effugiunt, & suæ libertati sunt redditæ, nec habent consuetudinem redeundi, secundùm dicta n. 264. Pro his omnibus citantur leges & AA *Mol.* d. 15. & *Haun.* à n. 245.

518 12. Non ideo amittitur possessio, quòd quis habens possessionem exerceat aliquem actum precariò, v. g. si petat veniam transeundi per pratum, per quod habet transeundi possessionem, quia non ideo vult se abdicare possessione, sed potest hìc & nunc petere veniam ex alio fine, *Haun.* n. 225. Similiter possessio, quæ per Cajum capta est pro Titio ignorante, non ideo amittitur, quòd Cajus fortè moriatur, etiam antequam Titius resciat possessionem sibi esse captam, L. 12. Cod. De acq. poss. Quòd si Titius per seipsum naturaliter possidens fundum ita discedat ab eo, ut nequidem sit vicinus illi, nec in conspectu habeat, amittit naturalem possessionem & retinet solam civilem; è contrà si naturaliter possideat per alium, v. g. per colonum, servum, procuratorem, quamvis hic ita discedat, ut nec maneat vicinus nec in conspectu habeat, Titius retinet possessionem civilem & naturalem, L. 31. 40. 44. ff. De acquir. possess. Rationem disparitatis dat *Haun.* n. 244., quia si, v. g. colonus ita discedens amitteret naturalem possessionem, cum civilem non habeat, hoc ipso nihil competeret illi contra iniustum invasorem, adeoque nec interdictum, unde vi, de quo dicitur

tur

turn. 711., hoc enim favet possessioni saltem civili, ut recuperetur etiam naturalis.

§. 9. Circa continuationem temporis ad præ- 519
scribendum requisiti notanda sunt sequentia, 1.
Tempus in Jure aliud dicitur *breve*, quod est in-
fra 10. annos; aliud *longum*, quod inter præsentis
est saltem 10., inter absentes saltem 20. anno-
rum; aliud *longissimum*, quod est saltem 30. an-
norum.

2. Præsentes in hac materia dicuntur, qui ha-
bitant in eodem territorio; absentes, qui in di-
verso, uti probabilius dicunt *Mol. Less. Lugo n.*
67., quamvis *Platel. n. 563.* dicat secundum ius
commune præsentis censeris, qui sunt in eadem
provincia, absentes qui in diversa, & ita habetur
L. ult. Cod. De *longi temp. præscript.*, docetque
etiam *Dicast. n. 227.*, etiam si res, inquit, quæ u-
sucapiuntur, sint alibi, uti expressè habetur L.
12. *suprà.*

3. Tempus *immemoriale* dicitur, cujus nesci- 520
tur initium, five, *cujus origo memoriam excefferit*,
ut habetur L. 3. §. *Ductus aquæ*, Cod. De *aquæ*
quotid. & æstiv.; hinc secundum *Dicast. n. 245.*
Ills. n. 329 & alios, non dicitur tempus imme-
moriale, si initium possessionis possit cognosci
per instrumenta authentica aut ex continua tra-
ditione hominum; non obstat tamen, quòd
contrarium possessionis possit probari, dum-
modo hujus ultimæ possessionis non possit o-
stendi initium, hinc *Nav. Mol. Engel n. 11. Laym.*
l. 3. t. 1. c. 8. n. 15. Dicast. n. 246. rectè dicunt
non obstare possessioni immemoriali, si constet
alium ante annos 200. aut 300. possedisse, dum-
modo nesciatur initium præsentis possessionis;
X 4 nesciri

nesciri autem hoc initium, probatur per testes senes, seu annorum saltem 48., uti volunt *Mol. & Castrop.*, quamvis *Vasq. &* alii cum *Dicast.* putent satis esse, si sint majores 40. annis, qui deponant de 40. annis, & dicant se semper vidisse & audivisse rem ita esse, quòdque fuerit communis semper opinio & fama de hoc, ita ut non exstet memoria contrarii: & quamvis *Covarr. Mol. Engel* n. 12. aliique multi dicant ad possessionem immemoriam non requiri certum numerum annorum, tamen putant requiri plures quàm 100., quia *Cap. Si diligenti, De prescript.* dicitur, quòd centenaria possessio requirat titulum, ex quo videtur colligi, quòd possessio immemorialis, quæ titulum non requirit, postulet plures annos quàm 100. Nihilominus 100. anni habentur veluti tempus immemoriale, quia ordinariè sunt summum vitæ humanæ, adeoque videntur superare hominum memoriam, *Lott. de re benef.* l. 2. q. 7. n. 59., ubi notat n. 62. respectu centenariæ possessionis decem vel undecim menses, qui fortè deficiunt, censeri dies paucissimos, ideoque non obstare tantillum defectum.

521 4. Si certum tempus requiratur ad alias præscriptiones v. g. 10. annorum, putat *Sanch.* in *Confil.* L. 2. C. 1. D. 28. numerari debere à momento ad momentum, & non tantum à die ad diem inceptum: è contrà *Dicast. & Haun.* T. 3. n. 266. cum communiore tenent oppositum, probatque *Haun.* ex variis legibus, quarum alias in speciem contrarias explicat: sic autem habetur in *Codice* l. 7. tit. 39. L. 7. §. 6. *In his etiam promissionibus vel legatis vel aliis obligationibus, quæ dationem*

tionem per singulos annos vel menses aut aliquod singulare tempus continent, tempora memoratarum præscriptionum, non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cujusque anni vel mensis vel alterius singularis temporis computari manifestum est.

5. Res præscribendæ sunt, vel mobiles, id est, 522
quæ aut se ipsas movent, uti animalia, aut loco moveri possunt, uti pecuniæ; vel sunt immobiles, uti agri. Ad mobiles reducuntur debita & actiones ex rebus mobilibus competentes, quia accessorium sequitur principale, docetque *Dicast.* cum aliis multis fructus etiam esse res mobiles, quod cum *Molin. & Sanch.* asserit etiam de fructibus beneficiorum, quia etiam si ex re immobili proveniant, sunt tamen in se quid mobile. Ad immobiles reducuntur census, annui redditus, usus-fructus, beneficia, jus-patronatûs, servitus &c. item debita & actiones ex rebus immobilibus competentes aliaque jura ad illas spectantia.

6. Ad præscriptionem cujusunque rei requiritur possessio Juris, uti constat ex Reg. 3. juris in 6., & L. 25. ff. *De usucap.*, requiritur autem & sufficit sola civilis, hinc si naturaliter possideas rem, quam alius adhuc civiliter possidet, non præscribes, uti habet communis cum *Dicast. n. 172. & flls. à n. 309. contra Vasq.*

7. Ut præscribas, debes rem possidere nomine tuo, hinc non potest feudum præscribi à Vassallo, nec Emphyteusis ab Emphyteuta, etiam si per 30. aut 40. annos non præstiterint obsequium personale vel reale, uti probabilius docent *Silv. Mol. Fill. Less. Bonac. Dicast. n. 188. flls. supra contra Bart. & alios apud Dian. p. 8. T. 7. R.*

36., quia Vasallus & Emphyteuta non possident dominium directum nomine proprio, uti nec tutor bona pupilli, nec commodatarius, locatarius, depositarius rem commodatam, locatam, depositam; & hæc habentur L. 13. ff. De usufrucap.

525 8. Nemo plus potest præscribere, quam possideat, uti optimè explicat *Dicast.* à n. 183., unde si quis debeat pensionem, v. g. 100. aureorum quot annis, & diu solvat annuatim tantum 60., agnoscat tamen se obligatum aut communiter habeatur pro obligato ad totum, non præscribet immunitatem à solvendo toto. Et universalliter loquendo, immunitas ab actione præstanda non præscribitur, nisi adsit talis possessio, quæ quis verbo vel facto negaverit se obligari ad præstandum, nam si agnoscat se obligatum, vel communiter habeatur pro tali, non possidet immunitatem, quamvis actio non exigatur, quia per actus liberos non inducitur præscriptio, uti habet *reg. communis juris*; hinc *Covar.* & alii cum *Herinx* de *Just. D. 4. n. 188.* dicunt, in rebus meræ gratiæ seu facultatis non datur præscriptio: sæpe tamen præsumi potest, quòd alter renunciarit juri suo, si, quando erat opportunitas, non exegerit, aut exegerit ab aliis & non ab hoc.

526 9. Ad probandam possessionem continuatam, plerumque sufficit ostendere principium possessionis & possessionem pro præsentem, quia tum etiam præsumitur pro tempore intermedio, uti rectè *Dicast. n. 260.*, & habetur L. 16. *Cod. De probat.*

527 10. Legitima possessio Auctoris, id est, illius, qui

qui prius possedit, unitur cum possessione successoris, facitque unum tempus per accessionem, L. un. Cod. De usucap. transformanda, L. Dolia. §. Eum qui. ff. De contrah. empt. L. 11. Cod. De præscript. longi temp. Cap. Cum de benef. 5. De præbendis in 6. Unde si ad præscribendum requirebantur 10. anni, & antecessor meus bonâ fide possederit per 6. & ego per 4. annos, jam præscripti. Vide tamen, quæ dicenda sunt l. 4. n. 685.

11. Quia quandoque plius temporis requiritur ad præscribendum contra unam, quàm contra aliam personam, si fiat mutatio personarum, contra quas præscribitur, tempus computari debet respectivè ad utramque illam personam, uti colligitur ex L. 6. ff. De jure fisci, docentque Auctores communiter cum Dicast. n. 264., hinc si res immobilis, quæ contra privatum præscriberetur 10. annis, transeat ad Ecclesiam, postquam alius jam 5. annis possederat, sicque absolverat mediam præscriptionem, ut jam præscribatur contra Ecclesiam, opus erit aliis 20. annis tanquam alterâ medietate 40. annorum, qui requiruntur ad præscribendum contra Ecclesiam; ita cum aliis Haun. n. 302.

12. Ad præscriptionem mobilium spectantium ad privatos, requiruntur & sufficiunt cum certo titulo 3. anni, uti habetur §. 1. Inst. De usucap. & L. un. Cod. De usucap. transform., contra jus antiquum requirens tantùm unum annum. Valet hoc etiam de rebus ad Ecclesiam spectantibus, auth. Quas actiones. Cod. De SS. Eccl., Cap. Placuit 16. q. 5. Neque Romana Ecclesia in mobilibus habet speciale privilegium præ aliis, uti tenent Glos. Mol. Laym. Sanch. Castrop. Lugo, Haun. T. 5.

T. 5. n. 271. contra *Silv. Covarr. Panorm. Felin. Bald. Less. & alios*. Quòd si desit titulus, requiruntur 39. anni, quia hi requiruntur ad præsumptionem tituli, *L. Sicut in rem. L. Si quis emptiois, §. Quòd si quis, Cod. De præscript. 30. annorum.*

530 13. Ad præscriptionem immobilium spectantium ad privatos, cum titulo requiruntur inter præsentés 10. anni, inter absentes 20., §. 1. *Instit. De usucap. & L. ult. Cod. De præscript. longi temp.* Si autem dominus fuit partim præsens partim absens, tot anni sunt adjiciendi, quot abfuit, *auth. Quòd si quibusdam. Cod. De præscript. longi temp.*, ita ut duo anni absentiae computentur pro uno anno presentiae, v. g. si ad præscribendum requirebantur 10. anni, & adfuerit tantum 4. annis, antequam præscribatur, debet abesse aliis 12. annis, hi enim 12. anni absentiae sunt veluti 6. anni presentiae; & ita de cæteris.

531 14. Res furtiva vel vi possessa, si prius non redierit ad dominum, vel nisi fur aut rapiens sit factus hæres domini, non præscribitur ordinario tempore, nequidem à mediato possessore bonæ fidei, §. *Furtivè. Instit. De usucap., L. Si aliena. ff. De usucap.*, unde ut præscribatur domino ignorante, requiruntur 30. anni, *Novel. 119. c. 7.* Si autem dominus sciat & negligat contestari, sufficiunt 10. inter præsentés & 20. inter absentes, uti habetur in *Cit. Novel.*; putatque probabiliter *Lugo D. 7. n. 151. ex L. Sicut in rem, Cod. De præscript. 30. vel 40. annorum*, etiam à fure præscribi per 30. annos, si ei supervenerit bona fides, v. g. quia à Confessario ei dictum est licite potuisse tunc accipi vel nunc retineri: Per rem autem furtivam hinc communiter intelligitur res
exter-

externa & mobilis iniuste accepta; quod si tantum iniuste retenta esset, aut acquisita dolo malo dante causam contractui, non esset proprie furtiva, uti cum *Mol.* notant *Lugo* n. 141. & *Haun.* n. 370., adeoque ordinario tempore posset prescribi. Per, vi possessa, intelliguntur etiam immobilia.

15. Res quaecunque minorennium non prescribuntur nisi 30. annis. 532

16. Ad immobilia Ecclesiae Romanae (id est, Ecclesiae Lateranensis, & Romani Pontificis bona ac patrimonium) requiruntur 100. anni, auth. *Quoad actionem. Cod. De SS. Eccl. Cap. Ad audientiam*, 13. & seqq. *De prescript. Cap. Nemo.* 16. q. 3. *Cap. 2. De prescript. in 6.* Excipiunt Doctores apud *Mol. D. 73. §. ult.* & apud *Ills.* n. 329. bona in poenam haereticis ad Romanam Ecclesiam devoluta, quae 40. annis post mortem haeretici prescribuntur, *Cap. fin. De prescript. in 6.*; & idem dicunt aliqui ex *L. 23. §. Sive itaque. Cod. De Sacros. Eccl.*, de omnibus bonis per ultimam voluntatem, donationem, emptionem, fideicommissum translatis ad civitatem vel coronam Regiam, & nondum traditis, uti videri potest apud *Haun.* n. 303.

17. Ad immobilia prescribenda contra inferiores Ecclesias & pia loca requiruntur 40. anni. 534
Contra Ordinem S. Benedicti & S. Salvatoris, 60. anni. Contra Ordinem Cisterciensem S. Bernardi in Germania, teste *Haun.* n. 30., item Mendicantium & cum eis participantium privilegia, 100. anni.

18. Bona, quae Principi ut privato competunt; item bona patrimonialia Clericorum, secundum omnes 535

omnes præscribuntur uti alia privatorum bona
Bald. Covar. Mol. Less. Castrop. flls. n. 325.; bona
 autem etiam mobilia fisco sæculari propter de-
 lictum addicta & per sententiam Judicis incor-
 porata præscribuntur 40. annis, *Bart. Panorm.*
Silv. Covar. Mol. Laym. Lugo flls. n. 326. ex L.
Comperit, Cod. De præscriptione 30. annorum, & L.
Omnis, ibidem. Nec obstat §. Res Fisci, Inst. De usu-
cap. nam tantum vult non præscribi præscriptio-
ne ordinariâ, de qua ibi agitur, sicuti dum dicitur
aliquid non præscribi 100. annis, non negatur
præscribi tempore immemoriali. Quod si fisco
necdum sint incorporata, præscribuntur 5. an-
nis, L. 2. Cod. De Vectig. & Commiss. Si autem
bona, etiam immobilia, vacent per mortem
defuncti sine hærede, quamvis sint fisco denun-
ciata, si incorporata non sint, præscribuntur 4
annis.

- 536 19. Fundus dotalis, res primogenituræ vel fi-
 deicommissio alligatæ, legatum rei certæ, bona
 adventitia filii-familias, non præscribuntur nisi
 longissimo tempore, ita quidem, ut præscriptio
 contra filium-familias non incipiat currere, nisi
 quando egreditur patriam potestatem, *Lugo n. 148.*
- 537 20. Servitutes & jura (quale secundum *Trid.*
sess. 25. C. 9. de Reform., est jus patronatus con-
 tra Ecclesiam) si habeant actus discontinuos &
 raros, non præscribuntur nisi tempore imme-
 moriali, *Laym. Silv. Less. Haun. n. 311. Burgh.*
Cent. 2. Caf. 16. Putant tamen Lugo à n. 75. &
Haun. n. 305. servitutes continuas vel quasi con-
tinuas, v. g. transeundi per agrum alienum, im-
mittendi tignum &c., præscribi 10. annis contra
præsentes, 20. contra absentes, probatque ex
 jure

jure *Dicast.* L. 2. T. 1. D. 1. n. 291. Si autem esset ad utendum rarò, v. g. ad aquæ ductum per singulos menses semel, requirunt aliqui inter præsentés 20. annos. Addit cum aliis *Lugo* n. 90. jus patronatûs Ecclesiæ non liberæ præscribi ab uno patrono contra alium tempore ordinario, quod sufficit ad alias res immobiles contra privatos quia non præscribitur contra Ecclesiam, sed contra alterum patronum, qui nullum habet speciale privilegium, & hoc videtur probabilius contra *Dicast.*, qui requirit 30. annos. De præscriptione circa jus patronatûs dicitur l. 4. n. 354.

21. Servitus personalis extinguitur per præ- 538
scriptionem, si quis bonâ fide, etiam sine titulo per 20. annos gesserit se ut liberum, ut colligitur ex L. 2. Cod. De præscript. longi temporis: servitus autem realis extinguitur per præscriptionem 10. annorum inter præsentés, & 20. inter absentes, ut colligitur ex L. 12. ibidem, itemque ex aliis legibus apud *Lugo* à n. 77.; tempus autem hoc præscriptionis in servitutibus rusticis incipit currere, quando aliter incipit non uti jure suo; in urbanis verò, quando bonâ fide exercuisti primum actum contra jus alterius, uti insinuaturn est n. 512.

22. Debita quæcunque & actiones, quibus il- 539
la exigi poterant, regulariter non præscribuntur nisi 30. annis, L. 3. Cod. De præscript. 30. ann., & L. 1. §. Ad hæc, Cod. De ann. except., docentque *Mol.* *Lugo*, n. 80. *Castrop.* tr. 32. d. 6. p. 33. *Havn.* n. 313. *Ills.* n. 333. Notat etiam *Less.* l. 2. C. 6. n. 19., ut præscribam contra debitum vel contra actionem ad debitum, non sufficere, quòd cre-
ditor

ditor toto tempore non exigat aut non meminerit, sed requiri, ut ego bonâ fide existimem me nihil debere, quia, v. g. puto condonatum vel solutum esse; vel ut omnino memoriâ exciderit, alioquin non censebor bonâ fide possidere jus non solvendi, etsi enim creditor me non interpellat, tamen terminus elapsus ipsaque dies interpellat. Quòd si actio sit Hypothecaria, si ve res à creditore si ve à debitore possideatur, requiruntur 40. anni; si tamen possideretur à tertio, præscribi posset eo tempore, quo res præscriberetur, L. *Cum notissimi*, Cod. *De præscript. 30. annorum*. Similiter contra Ecclesiam & loca pia, ad præscribendum debita & actiones requiruntur 40. anni, uti probat *Lugo* n. 80.; quanto autem tempore præscribantur actiones Fiscii tam civilis quàm Ecclesiastici, videri potest apud *Dicast.* à n. 229.; communiter censentur præscribi, si intra quinquennium non exigat.

540 23. Actio *redhibitoria*, quâ emptor intra 6. menses rescissâ emptione reddere potest rem propter vitium, quod si scivisset, non fuisset empturus, præscribitur intra 6. menses, uti habetur L. 19. §. 6. ff. *De ædilitio edicto*: actio autem *quanti minoris*, competens intra annum illi, qui cognito rei vitio empturus quidem fuisset, sed non tanti, præscribitur per annum, uti ex eadem lege docent *Haun.* n. 185 & *Onnate* de contract. D. 10. n. 295.; notat tamen rectè *Platel.* n. 574. venditorem in conscientia non liberari, si dolosè processerit.

541 24. Omnis accusatio criminalis, quæ scilicet ordinatur ad punitionem delicti, præscribitur spatio 20. annorum, ita ut sublatum sit jus inquirendi,

quirendi, etiam ratione delicti notorii vel confessati, & nequidem Minoribus vel Fisco conceditur restitutio in integrum; accusatio tamen Apostasiæ & Parricidii perpetuò durat: Addunt Auctores Crimen læsæ majestatis, hæresis, assassini, falsæ monetæ, simoniæ, abortûs, suppositi partûs aliaque similia, uti cum aliis docet *Haun.* n. 327.; reliquorum criminum minus enormium, uti adulterii, stupri, incestûs, item peculatûs, communiter præscribuntur per quinquennium, uti habent *Dicaft.* n. 258 & *Haun.* à n. 324. Præterea actio ad pœnam sive civilem sive criminalem pro injuria præcisè, præscribitur per annum, ab eo tempore, quo injuriatus potuit actionem intentare; & habentur hæc in legibus apud *7lls.* à n. 331. potestque etiam videri *Lugo* n. 101., qui n. 102. cum *Haun.* n. 327. notat in his omnibus exceptiones istarum actionum nunquam præscribi, id est, si alter similem actionem intendat tibi, quovis tempore poteris pari jure contra ipsum iterum excipere, quia quæ sunt temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, uti habet regula communis. Denique actiones civiles ex criminibus vel injuriis descendentes, v. g. pro damno, non hoc ipso præscribuntur, sed indigent tempore illis constituto.

25. Ad præscribendum aut quasi præscribendum contra legem civilem, sufficiunt 10. anni; contra canonicam, requiruntur 40., uti habet communior & probabilior, quamvis *Sa, Less. Casp. Strop. & Lugo* n. 94. dicant sufficere etiam 10., eò quòd fit longum tempus. Ut autem præscribatur contra legem, non est opus, ut incipientes contrariam consuetudinem habuerint bonam fidem,

dem, uti docent *Suar. Bonac. Castrop. Lugo* n. 96. aliique cum *Dian.* p. 8. T. 7. Ref. 37. contra *Silv. Less.* & alios, cum non fit propriè præscriptio, sed per consuetudinem contrariam tollatur lex, secundùm dicta *L. 1. n. 572.*, Si tamen simul præscribatur jus aliquod contra Ecclesiam, requiritur bona fides & anni 40., vel 100., si esset Ecclesia Romana aut corona Regni; si autem jus adhuc resisteret, requireretur tempus immemorabile, *Cap. 1. De præscriptionibus* in 6.

543 26. Quamvis res aliqua fit ex dispositione juris, aut etiam ex natura sua non apta præscribi, tamen *Mol. D. 707. n. 8.* aliique docent, si fuerit possessio immemorialis, v. g. viæ publicæ, præsumi titulum, & sic censi acq̄situm illius dominium, non quidem vi præscriptionis, sed quia ex possessione illa præsumitur titulus translatus dominii, uti habetur *L. 3. §. Ductus, ff. De aqua quotid.* Itaque in tali casu præsumitur Principem vel Remp. scivisse & consensisse. unde universaler tradunt cum communi *Tusch. V. tempus immemorabile, n. 1. 2. 5. 6. & 41. Laym. L. 3. T. 1. C. 8. à n. 14. Mol. d. 75. n. 8. Haun. n. 319. Pirh. L. 3. tit. 4. n. 14.* hoc posse tempus immemorabile, quod potest potestas Principis, ideoque operari quemcunque titulum; unde infert *Decast. n. 243.*, quando generalibus verbis dicitur acquiri non posse dominium, non obstante quacunque præscriptione, per hoc non excludi immemorabilem, quæ ob specialem favorem speciali derogatione indiget. Et quamvis notet *Decast. n. 181.* personam, quæ præscripsisse dicitur, debuisse esse capacem possessionis, cui jura non resistent, hinc quia jura resistent possessioni, v. g. laici

laici respectu rei sacrae, eum non videri praescribere, quantumcunque dici tenuerit, recte tamen addit, quando adest tempus immemoriale cum bona fide, prudenter praesumi titulum, ideoque possessorem in utroque foro reddi tutum, donec contrarium innotescat: Et ideo etiam docent *Haum.* n. 357. & *Ills.* n. 275. ex tempore immemoriali nasci praesumptionem Juris, v. g. praesumi concessionem Ecclesiae ad Jus decimandi, ideoque allegari posse titulum privilegii, uti ex iure probat *Lotter.* De re benef. l. 2. q. 7. n. 34., notatque etiam *Leuren.* p. 2. q. 47. n. 3. Quod si constaret non esse datam eam concessionem vel privilegium, tempus immemoriale non Juvaret ob defectum possessionis, cuius per se loquendo, incapax est laicus; uti dictum est, docetque pluribus *Engel* in Man. paroch. p. 3. C. 1. §. 2. à n. 7., ubi etiam ex Juristis notat contra probatum immemoriale tempus posse valere probationes vitiosi initii. Putat etiam cum *Felin. Tusch.* n. 157. contra *Cravett.*, non sufficere consuetudinem immemorabilem in iis, quae sunt magni praedicii.

27. Si quis absque simoniaco ingressu & non intrusus, per triennium pacifice possederit beneficium Ecclesiasticum cum titulo, praescriptus in illo, etiam pro foro conscientiae, uti pluribus explicabitur l. 4. n. 716., ubi etiam n. 694. dicitur de praescriptione fructuum ex beneficiis perceptorum.

§. 10. Praescriptio dicitur procedere vel currere, si incipiat; vel coepta pergat; è contra dicitur non procedere vel non currere, si non incipiat, vel coepta cesset. Si autem ita cesset, ut totum tempus praecedens omnino extinguatur,

atque si non præcessisset, tum dicitur interrumpi; è contrà si ita cesset ob aliquod impedimentum, ut tamen postea sublato impedimento tempus subsequens continuetur cum præcedente, tum dicitur dormire, hinc,

546 1. Præscriptio naturaliter interrumpitur, si definat aliquid ad essentiam illius requisitum, ut si definat bona fides, vel titulus, vel possessio civilis, vel capacitas personæ; item si res domino rei detur pignori, vel elocetur, vel precario concedatur, uti habetur L. 33. §. 5. & l. 25. ff. De usufructu, tum etiam definit possessio civilis. Quod si postea bona fides rediret, *Felin.* & alii dicunt interea dormire, sed *Covar. Mol.* aliique communiter cum *Lugo* n. 150. & *Ills.* n. 316. consideratis legibus & ratione probabilius dicunt interrumpi, quia lex non favet detentori malæ fidei. Quod si dubium tantum superveniat, & adhibeatur requisita diligentia, dubium excludi potest ob possessionem, nec possessio tunc interrumpitur aut dormit, sed pergit currere.

547 2. Præscriptio habens omnia ex natura rei requisita, quandoque interrumpitur civiliter, id est auctoritate juris; v. g. præscriptio triennali major, nempe longi temporis cum titulo, vel longissimi temporis sine titulo, interrumpitur per contestationem litis, id est, per litem jam formatam contra possidentem, L. 26. Cod. De rei vindicatione; non tamen interrumpitur per solam citationem, uti notant *Mol. D.* 76. & *Lugo* n. 152.

548 3. Triennalis præscriptio non interrumpitur litis contestatione, sed hac durante currit; si tamen præscribens caderet causâ, teneretur restituere

nuere, uti statuitur variis legibus apud *Mol.* & *Lugo* supra.

4. Si possessor absit, vel ob alias causas ejus 549
præscriptio interrumpi non possit per contesta-
tionem litis, v. g. quia furiosus est vel nimis po-
tens, L. 2. Cod. De *annali exceptione* statuitur, in-
terruptionem fieri posse per libellum supplicem
porrectum Principi, aut in hujus defectu, Epi-
scopo, aut in horum defectu per protestationem
factam in loco publico, ubi possessor domicili-
um habet, de qua tabellio, aut in hujus defectu
tres alii testentur, *Haun.* n. 339. *Uls.* n. 318.

5. Sola citatio interrumpit præscriptiones il- 550
las, quæ fiunt cum cognitione juris alieni, v. g. per
quas præscribitur immunitas à servitute rustica
viæ, quam scio debere alteri, hoc ipso enim
quòd alter me citet petatque viam, non filet am-
plius, quod ipsius silentium erat fundamentum
meæ præscriptionis.

6. Si contestatio litis fieret, non animo pro- 551
sequendi litem, sed tantum interrumpendi præ-
scriptionem, aliqui negant, alii affirmant adhuc
interrumpi; *Mol.* distinguit, & negat interrumpi,
si ex circumstantiis sit vehemens præsumptio,
quòd ideo tantum litem moverit, ut præscri-
ptionem interrumperet; & hoc videtur colligi
ex L. ult. Cod. De *præscript. 30. annorum*; de cæ-
tero dicit interrumpi.

7. Præscriptio civiliter interrumpitur tantum 552
respectu actoris, id est, illius, qui litem intentavit,
hinc si bonâ fide possideam rem Titii, & solus
Cajus mihi litem super ea moveat, pergo præ-
scribere contra Titium.

8. Si actor succumbat, vel pacto aut transa- 553
ctione

etione cesset à lite, censetur præscriptio non fuisse interrupta, & est, ac si lis mota non esset, pactum enim facit, ut quivis in eo jure sit, in quo fuisset sinè lite; si tamen bonâ fide à lite tantisper cesset, quamvis jus iterum instandi tollatur per lapsum triennii, tamen ille, contra quem mota erat lis, nunquam præscribet, nisi ex nunc pergat possidere per annos 40., uti habetur L. 9. Cod. De præscript. 30. annorum: si tamen rem bonâ fide venderet aut aliter transferret in alium, hic novus possessor posset præscribere ordinario tempore, quia sicuti ei non prodest possessio prioris possessoris, sic illius inquietatio ipsi obesse non debet, L. 1. Cod. De præscript. longi temporis.

554 9. Quamvis singulis annis promulgetur bulla cœnæ, per quam fertur excommunicatio contra detinentes bona Ecclesiæ Romanæ, non ideo tamen interruptitur præscriptio illius, qui bonâ fide talia bona possidet, quia excommunicantur soli possessores malæ fidei, ergo possessores bonæ fidei non inquietantur, Covar. Mol. Lugo n. 153. Haun. n. 343 contra Felin.

555 10. Præscriptio contra quamcunque Ecclesiam dormit, quamdiu Ecclesia caret Prælato; item quamdiu Prælatus vivit, à quo læsa est Ecclesia; item quamdiu Prælatus agere non potest, quia excommunicatione, suspensione, captivitate aut alio impedimento tenetur, C. 14. & 15. De præscript. Can. 10. 16. q. 3. Et ratio generalis est, quia actore impedito non currit præscriptio, uti ex Jure, Auctoribus & ratione probat Stryck. de præscript. l. 3. membro 1. Axiom. 2.

556 11. Dormit præscriptio contra Ecclesiam Romanam

Romanam, si sedes vacet, vel sit schisma, Cap. 4. De *prescript.* & Cap. *Cum nobis*, De *rescript.* Similiter contra Imperium, si vacet thronus, uti habent *Bart. & Panorm.*, quod *Mol. & Lugo* n. 149 extendunt ad tempus vacantis throni in Regno. Item contra pupillum durante pupillari ætate, Auth. *Nisi trienniali*, Cod. De *bonis maternis*, & L. 3. De *prescript.* 30. ann. Addunt *Laym. & Less.* contra filium familias quoad bona adventitia, item contra uxorem quoad fundum dotalem vivente marito, sed citatis legibus probabiliter contradicunt *Mol. & Ills.*, qui videri potest à n. 312. Dormit tamen contra quemcunque tempore hostilitatis vel pestis, si ideo cessent judicia, uti pluribus *Mol. & Gob* in Exp. T. 2. n. 516., & habetur Cap. *Primâ actione*, 16. q. 3. & Cap. 10. De *prescript.*; item quamdiu alter possessori rem precario concedit, L. 13 §. 7. ff. De *acquirenda poss.*

12. Quidquid sufficit, ut præscriptio cesset ac 557
interrumpatur vel dormiat, etiam sufficit, ne incipiat currere, *Mol.* D. 78.; è contrâ non quidquid impedit, ne incipiat currere, impedit, ne continetur, sic enim non incipit præscriptio bonorum adventitiorum filii, quamdiu filius est sub patria potestate, L. 1. §. ult. Cod. De *ann. except.* & L. 1. Cod. De *bonis Maternis*, si tamen præscriptio incepisset, antequam bona spectarent ad talem filium, non cessat nec dormit ex eo, quod ad hunc pertinere incipiant; & idem est in aliis pluribus casibus, de quibus *Mol.* supra, ubi hætenus allata etiam pluribus legibus firmat fusiùsque explicat.

§. 11. Restitutio in integrum, est remedium 558

Y 4

juris,

juris , quo jus vel dominium per præscriptionem amissum recuperatur ; conceditur autem ,
 1. minorennibus per 4. annos post tempus minorennitatis , id est , post completum annum 25. usque ad 29. completum , L. un. Cod. *Si adversus usucap.* L. ult. Cod. *De temporibus in integrum.* L. ult. Cod. *In quibus causis restit. in integ.* 2. Ecclesiis per 4. annos post expletam præscriptionem , uti cum communi *Mol. D. 80.* ; quod *Dicast. n. 269.* *¶lls. n. 319.* alique extendunt ad alia loca pia , quamvis præscriptio esset longissimi temporis , Cap. 1. & 2. *De restit. in integ.* 3. Quandoque etiam majorennibus ad 4. annos , postquam impedimentum cessavit , v. g. si in captivitate , si Reip. aut studiorum causâ , si in publica expeditione abfuerint , secundum prudentiam Judicis vel Principis , L. 1. ff. *Ex quibus Causis majores* ; quamvis in *Instit. tit. De actionibus §. 5.* dicatur tantum intra annum. Aliæ etiam justæ causæ sufficiunt , uti statim dicetur. 4. Conceditur etiam mulieribus & rudibus secundum *Rosmer* , quod probabile censent *Mol. Less. Castrop. tr. 32. D. 1. P. 19. §. 1. n. 13* , dummodo illi omnes ante completum tempus præscriptionis debito modo non potuerint eam interrumpere. 5. Conceditur etiam conjugibus quoad bona dotalia , quia censentur privilegiata , *Pinel. Rebel. Castrop. ¶lls. n. 321.* 6. Si ille , contra quem est præscriptum , probet se non interrupisse præscriptionem ideo , quia invincibiliter ignoravit , v. g. rem suam ab alio possideri , *Covar. Mol. & alii* dicunt illum gaudere beneficio restitutionis in integrum , quia L. 1. Cod. *Ex quibus majores* , dicitur , *si qua alia justa nãhi causa esse videbitur , in integrum resti-*

restituam, ergo etiam sufficit causa invincibilis ignorantiae: consentit *Andreas Gayll*, si praescriptio non sit longissimi temporis, sed merito dubitat *Dicast.* n. 170., ideoque cum *Fachinæo* absolute negant *Haun.* n. 345. & *Jlls.* supra hanc esse sufficientem causam, quia alioquin continuaessent causae litium, quisque enim dicit se ignorasse, & hoc ipsum videtur innui *L. fin. Cod. De praescrip. longi temporis*, ubi dicitur, *Nulla scientia vel ignorantia expectanda, ne altera inextricabilis oriatur occasio.* 7. *Libro 2. feudorum tit. 4. statuitur,* 560
 ut dominus directus fundi possit alienationem sine consensu suo à Vasallo bonâ fide factam revocare, non obstante praescriptione longi temporis; putat tamen *Dicast.* n. 236. non posse post praescriptionem longissimi temporis, & ita habetur in *Glossa ibidem.*

Q. 101. Quid dicendum sit in variis dubiis vel opinionibus circa obligationem aut excusationem ab obligatione restituendi. R. Iam resolvimus, quid tenendum sit in sequentibus dubiis, *N. 183.* in dubio, an res perierit casu an ex culpa conductoris. *N. 186.* an intervenerit culpa gravis. *N. 205.* an in fructibus praevaleat natura vel industria. *N. 218.* an res, quae perit apud iniquum detentorem, peritura fuisset apud Dominum. *N. 277.* an tributum sit justum. *N. 278.* an Princeps possit tributum imponere. *N. 462.* an Dominus, si sciret debitum, aut si rogaretur, esset illud remissurus. *N. 346.* an causa abstrahendi à Religione sit justa. Possunt addi sequentia:

§. 1. Si accipiens rem à Titio, aut primus eam occupans, dubites, an non spectet ad aliquem tertium vel ad aliquos in particulari, teneris pro